

Česká republika

Strukturální zaměření: Péče

Identifikovaný problém:

Nepoměrná zátěž neplacené pečovatelské práce vede k tzv. „časové chudobě“, delším přerušením kariéry (primárně) žen a omezuje jejich příležitosti pro digitální vzdělávání a kariérní postup.

Doporučení pro tvorbu politik

1. Veřejné investice do dostupné pečovatelské infrastruktury

Upřednostnění významných a dlouhodobých veřejných investic do rozšiřování dostupnosti, cenové přístupnosti a kvality formální péče, včetně péče o děti do tří let a služeb pro seniory a seniorky či osoby závislé na péči ve všech regionech, patří mezi zásadní doporučení. Tento krok přímo reaguje na základní problém tzv. „časové chudoby“, která nepřiměřeně zatěžuje pečující osoby (tradičně ženy), a to tím, že jim omezuje osobní i pracovní život. Zmírněním této zátěže se dostupná pečovatelská infrastruktura stává klíčovou podmínkou pro to, aby se pečující mohli rovnocenně zapojit do digitální ekonomiky, což následně podporuje širší ekonomickou rovnost.

Účinnost tohoto přístupu je dobře doložena: výzkumy OECD, například zpráva „*Dare to Share: Germany's Experience Promoting Equal Partnership in Families*“, ukazují silnou souvislost mezi investicemi do pečovatelské infrastruktury a vyšší účastí žen na trhu práce. Tento záměr navíc podporuje i strategický rámec EU Care Strategy.

2. Podpora a motivace flexibilních pracovních režimů v digitální ekonomice

K podpoře širokého zavádění skutečně flexibilních pracovních podmínek, zejména v sektorech IKT a výzkumu a vývoje, by měly být využity legislativní a fiskální pobídky. Mezi taková opatření patří například organizace práce zaměřená na výsledky, možnost práce na dálku, volitelná pracovní doba či zkrácené pracovní týdny. Cílem této politiky je pomoci sladit náročné kariéry s pečovatelskými povinnostmi a tím zlepšit rovnováhu mezi pracovním a osobním životem. Aby byla zajištěna skutečná implementace, mohou pobídky zahrnovat například daňové úlevy pro firmy, které zavádějí certifikované flexibilní pracovní politiky, nebo zvýhodnění při získávání veřejných zakázek. Klíčové je také zavést systém kontroly, aby flexibilní podmínky nevedly k negativním dopadům na kariérní postup zaměstnanců a zaměstnankyň.

Tento přístup lze dále posílit propojením přímé podpory s programy rozvoje digitálních dovedností. Iniciativy financované z Evropského sociálního fondu Plus (ESF+), jako například projekty typu „*Supporting Single Parents on a Digital Pathway to Employment*“, představují úspěšný model, který odstraňuje bariéry pro zapojení tím, že školení digitálních dovedností přímo přizpůsobuje potřebám osob s výraznými pečovatelskými povinnostmi. Převzetí podobných strategií v českých programech by nejen podpořilo flexibilitu, ale také poskytlo potřebnou strukturální podporu, aby pečující osoby mohly uspět.

Digitální genderová nerovnost: přístup

Identifikovaný problém:

Přestože je celková míra využívání internetu v České republice vysoká, země vykazuje největší genderovou nerovnost v dostupnosti internetu v rámci celé EU. Toto strukturální omezení dále zhoršuje výrazná mzdová nerovnost v sektoru ICT (odhadovaná na 15–20 %), která snižuje ekonomické možnosti žen plně se zapojit do digitálního prostředí.

Doporučení pro tvorbu politik

1. Zavést cílený dotační program pro digitální přístup

Národní program poskytující finanční podporu na základě majetkového a příjmového posouzení, například formou poukázek nebo přímých dotací, by měl být zaměřen na skupiny obyvatel, které jsou výrazně ovlivněny problémy s cenovou dostupností. Tato finanční pomoc by měla pokrývat podstatnou část nákladů spojených se základním připojením k širokopásmovému internetu a s pořízením nezbytných digitálních zařízení, jako jsou základní chytré telefony nebo tablety. Takové opatření by přímo reagovalo na problém cenové nedostupnosti, který v České republice nepřiměřeně dopadá na ženy.

Pro zvýšení efektivity a přesnosti rozdělování prostředků se doporučuje využít již existující systémy pro ověřování příjmů, které používají orgány sociálního zabezpečení a úřady práce. Spolupráce s poskytovateli telekomunikačních služeb by mohla usnadnit hladký proces uplatnění poukázek a aktivace služeb, a tím zlepšit přístup k základním digitálním technologiím.

2. Zavést a monitorovat sociální tarify pro internetové služby

Je vhodné zavést regulační požadavky, které uloží hlavním poskytovatelům internetových služeb (ISP) povinnost nabízet zvýhodněné „sociální tarify“ pro domácnosti s nízkými příjmy. Tyto tarify musí zajistit dostatečnou rychlost a datové limity pro běžné a nezbytné online aktivity. Takový přístup představuje udržitelné řešení, které doplňuje přímé dotace a zároveň odpovídá principům univerzální služby v oblasti digitální rovnosti.

Příklady dobré praxe zahrnují britský regulační úřad *Ofcom*, který sociální tarify podporuje, nebo španělský program *Bono Social Térmico*, zaměřený na podporu zranitelných skupin. Výzkumy organizace BEREC potvrzují účinnost sociálních tarifů, což dále podtrhuje potřebu těchto regulačních opatření.

Doporučuje se proto zavést jasně definované regulační požadavky, podle nichž budou hlavní poskytovatelé internetových služeb povinni poskytovat zvýhodněné sociální tarify určené výhradně pro prokazatelně nízkopříjmové domácnosti. Tyto tarify by měly být nastaveny tak, aby zajistily dostatečnou rychlost i datové objemy potřebné pro základní online činnosti.

Digitální genderová nerovnost: používání

Identifikovaný problém:

České ženy, které se věnují péči o domácnost, vykazují vysoké denní používání internetu (98,1 %) , ale jejich digitální aktivity jsou převážně pasivní (např. sociální média, základní komunikace), spíše než orientované na ekonomické posílení nebo občanskou angažovanost.

Doporučení pro tvorbu politik

1. Zavést národní program digitálního posílení pro osoby v domácnosti a pečující

Doporučuje se zavést veřejně financovaný program, který bude poskytovat bezplatné, modulární workshopy určené zejména pro osoby v domácnosti a pečující, kteří se nenacházejí na formálním trhu práce. Tyto workshopy by měly klást důraz na rozvoj praktických dovedností podporujících ekonomické zapojení, jako je online bankovníctví a e-commerce, orientace v e-government službách či povědomí o digitální bezpečnosti. Cílem této iniciativy je řešit zjištěný rozdíl mezi vysokou úrovní běžného digitálního využívání a nízkou úrovní tzv. posilujícího (empowering) využívání digitálních technologií u této skupiny. Pro zvýšení relevance a zapojení je klíčové přizpůsobit obsah specifickým potřebám těchto osob, protože jsou často opomíjeny v existujících digitálních politikách. Výzkumy zaměřené na digitální inkluzi marginalizovaných skupin opakovaně zdůrazňují nutnost kontextově přizpůsobeného vzdělávání, které propojuje digitální dovednosti s konkrétními a přímými přínosy. Tyto závěry potvrzují například studie organizace *Good Things Foundation* i akademický výzkum zabývající se osvojováním technologií mezi tzv. netradičními uživateli.

2. Založit síť digitálního mentorství

Mezi další identifikované problémy patří i nesebevědomí starších osob, zejména žen, při používání digitálních technologií. Účinným opatřením by pak bylo vytvoření strukturované sítě, která usnadní mentoring mezi digitálně zdatnými osobami a těmi, které si v oblasti digitálních dovedností nejsou jisté. Tato iniciativa by měla upřednostnit praktické, na cíl orientované úkoly zaměřené na posilování digitální gramotnosti. Výzkumy ukazují, že učení prostřednictvím vzájemné podpory (peer learning) je účinnou strategií pro budování sebejistoty a snižování digitální úzkosti, zejména u starších žen a osob s nízkou digitální kompetencí. Klíčovými prvky tohoto mentorské přístupu jsou budování důvěry a poskytování individuální podpory.

Účinnost peer-to-peer digitálního mentoringu potvrzují i osvědčené modely, jako je *SeniorNet* ve Spojených státech, stejně jako podobné iniciativy po celém světě, které prokazatelně podporují digitální začleňování starších dospělých a dalších specifických cílových skupin.

Digitální genderová nerovnost: dovednosti

Identifikovaný problém:

V pokročilých digitálních a klíčových technických dovednostech (např. programování) přetrvává výrazný genderový rozdíl, který zvýhodňuje muže. Přestože mladé ženy disponují základními dovednostmi, jejich zapojení do komplexních technologií a do studijních oborů STEM je velmi nízké (věda, technologie, inženýrství, matematika).

Doporučení pro tvorbu politik

1. Zavést komplexní a genderově citlivé vzdělávání v oblasti digitálních dovedností

Doporučuje se provést komplexní systémovou reformu národního vzdělávacího kurikula, aby byla zajištěna povinná výuka pokročilých digitálních dovedností s ohledem na genderové rozdíly, zahrnující například algoritmické myšlení, programování, orientaci v umělé inteligenci a kritické vnímání médií. K tomu je také nezbytné výrazně investovat do vzdělávání vyučujících, které se zaměřuje na inkluzivní pedagogiku a aktivně bojuje proti genderovým stereotypům. Důležitost vzdělávání vyučujících potvrzuje široká dokumentace ukazující existenci genderových předsudků ve vzdělávání v oblasti STEM (věda, technologie, inženýrství a matematika). Tuto doporučení podporuje i *Digitální akční plán EU pro vzdělávání (2021–2027)*, který poskytuje relevantní rámec a strategické priority pro členské státy usilující o zlepšení digitálního vzdělávání, rozvoj digitální gramotnosti, podporu pokročilých dovedností a řešení nerovností.

2. Genderově citlivá pedagogika ve vzdělávání STEM

Rozdíly v pokročilých dovednostech u dospělých přímo vycházejí z tzv. „úniku talentů“ už v raném vzdělávání. Výzkumy ukazují, že dívky často odcházejí ze STEM oborů nikoli kvůli nedostatku schopností, ale kvůli kulturním stereotypům a nízké sebevědomí, které mohou posilovat zaujaté pedagogické praktiky. Proto se doporučuje zavést povinné vzdělávání vyučujících v oblasti genderově citlivé pedagogiky pro předměty STEM. Toto školení by nemělo spočívat jen v povzbuzení žactva, ale mělo by aktivně řešit tzv. „mezery mezi sebevědomím a kompetencemi“, například reformou způsobů hodnocení, podporou týmového projektového učení a systematickým začleňováním ženských vzorů do učebních osnov. Toto doporučení potvrzuje ho rozsáhlý výzkum, včetně projektu Stanfordovy univerzity „*Gendered Innovations*“, který detailně popisuje, jak se genderové předsudky projevují ve vzdělávání, a poskytuje jasný podklad pro reformu kurikula.

Digitální genderová nerovnost: zaměstnanost

Identifikovaný problém:

Česká republika čelí nedostatečnému zastoupení žen v sektoru IKT, přičemž jejich podíl specialistů a specialistek (10–12,4%) patří mezi nejnižší v EU.

Doporučení pro tvorbu politik

1. Zavést kritéria genderové rozmanitosti do veřejných zakázek na služby ICT

Aby byla dosažena skutečná systémová změna, měly by být zavedené povinné pravidelné audity genderové rovnosti pro IKT firmy s více než 50 zaměstnanci a zaměstnankyněmi, čímž by se přešlo od dobrovolných opatření k institucionalizované odpovědnosti. Tento model vychází z úspěšných rámců transparentnosti, které zavádí např. britský *Equality Act 2010*, a které prokazatelně snižují platové rozdíly díky veřejnému zveřejňování výsledků. Audity by měly striktně využívat stávající „Standard genderového auditu“ stanovený Úřadem vlády České republiky. Tento krok by jen rozšířil modely, které už úspěšně zavedly přední české výzkumné instituce, například Masarykova univerzita nebo Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, které tyto audity úspěšně využily k naplnění kritérií programu Horizon Europe. Pro zajištění dodržování pravidel musí být platný certifikát auditu a následný *Plán genderové rovnosti (GEP)* podmínkou pro přístup k národním grantům na výzkum a vývoj a k veřejným technologickým dotacím.

2. Zřídit národní veřejno-soukromé partnerství pro programy „návratu do práce“

Doporučuje se založení národního partnerství veřejného a soukromého sektoru pro vytvoření programů typu „returnship“, určených speciálně pro zkušené ženy, které se po přestávce v kariéře vracejí do IKT odvětví. Tato iniciativa by zahrnovala společné financování ze strany státních institucí a technologických zaměstnavatelů, aby bylo možné nabídnout strukturované, placené stáže, běžně označované jako „returnship“.

Tyto programy by měly klást důraz na zvyšování kvalifikace a mentorství, aby se ženám usnadnila reintegrace do pracovního procesu a zároveň se přímo řešily překážky, kterým čelí po přestávkách souvisejících s péčí o rodinu. Účinnost modelu „returnship“ je dobře zdokumentována úspěšnými mezinárodními iniciativami, například irským programem *Women ReBOOT* nebo organizací *Path Forward* ve Spojených státech, které poskytují cenné údaje o návratu žen do pracovního života. Pro zajištění dlouhodobé udržitelnosti těchto programů v českém kontextu se doporučuje společný finanční závazek veřejného a soukromého sektoru. Tento sdílený příspěvek by měl nejen zabezpečit kontinuitu programu, ale také posílit závazek zaměstnavatelů přijímat odbornice vracející se po kariéřní pauze.

Digitální genderová nerovnost: inovace

Identifikovaný problém:

Česko vykazuje nejnižší účast žen v pracovní síle v oblasti výzkumu a vývoje (R&D) v EU (28,7%). Podnikatelský ekosystém vykazuje extrémní genderovou disparitu, přičemž pouze 7,7 % startupů založených ženami v Česku získalo investice. Pro srovnání globální průměr je 14–20 % u všech startupů.

Doporučení pro tvorbu politik

1. Zavedení genderových kvót a genderového rozpočtování u veřejného financování výzkumu a vývoje

Důvodem pro zavedení genderových kvót a genderového rozpočtování, u veřejného financování výzkumu a vývoje opatření, je stagnace genderové rovnosti ve výzkumném sektoru, která vyžaduje konkrétní mechanismy odpovědnosti místo dobrovolných opatření. Tento přístup podporují rozsáhlé důkazy, například zprávy jako *She Figures 2024* opakovaně dokumentují tyto rozdíly napříč EU. Navíc výzkumy financované Generálním ředitelstvím pro výzkum a inovace Evropské komise zkoumají dopady takových politik na rovnováhu genderu, včetně opatření zavedených v rámci programu Horizon Europe.

Genderově podmíněné kybernásilí

Digitální genderová nerovnost: používání

Identifikovaný problém:

„Vysoké riziko online zneužívání a obtěžování vytváří deficit bezpečí a důvěry. Tato zranitelnost omezuje smysluplné zapojení žen a dívek v online prostředí, téměř 9 z 10 žen po celém světě se na internetu necítí bezpečně.“

Doporučení pro tvorbu politik

1. Financovat celonárodní kampaň na posílení digitální odolnosti a mediální gramotnosti žen a dívek

Každý stát by měl vyčlenit část rozpočtu Národní strategie na spolufinancování intenzivních digitálních bootcampů pro ženy a dívky, které cílí na vysoce poptávané oblasti, jako je *artificial intelligence (AI)*, kyberbezpečnost, analýzu dat nebo blockchain.

Tyto kurzy by měly vznikat ve spolupráci se soukromým sektorem, například s velkými zaměstnavateli a zahrnovat garantované stáže nebo podporu při pracovním uplatnění.

Tento přístup jde **nad rámec základní digitální gramotnosti** a vybaví ženy i dívky pokročilými, pracovníčně využitelnými dovednostmi. Zároveň přímo reaguje na jejich dlouhodobé podprezentování mezi ICT specialistkami a specialisty.

2. Integrovat genderově senzitivní pedagogiku do národního STEM vzdělávání

Státy by měly investovat do dlouhodobé, efektivní veřejné kampaně zaměřené na zvyšování digitální odolnosti a mediální gramotnosti žen a dívek. Tato iniciativa by měla být spoluvytvářena vládními institucemi, společně s organizacemi na podporu práv žen a dívek.

Kampaň by měla poskytovat praktické a snadno pochopitelné návody, jak se chránit v digitálním prostoru, včetně témat jako:

- nastavení soukromí,
- bezpečná online komunikace,
- strategie pro rozpoznání a nahlášení obtěžování, zneužívání a dezinformací.

Kromě zvyšování povědomí by měla kampaň rozvíjet sebedůvěru a schopnost aktivního jednání, aby se ženy a dívky mohly do online prostoru zapojovat sebedůvěrně a bezpečně.

Tento přístup podporuje i EU Digital Services Act, který poskytuje důležitý regulační rámec pro bezpečnější digitální prostředí.

Spolufinancováno
Evropskou unií

Financováno Evropskou unií. Názory vyjádřené jsou názory autora a neodrážejí nutně oficiální stanovisko Evropské unie či Evropské výkonné a agentury pro vzdělávání a kulturu (EACEA). Evropská unie ani EACEA za vyjádřené názory nenesou odpovědnost.

